

OBRZYDŁY (60) *part praet act*

comp obrzydł(e)jszy (1).

o *prawdopodobnie jasne* (tak w o-).

sg m N obrzydły (4). ◇ *G* obrzydł(e)go (1). ◇ *A* obrzydły (2). ◇ *I* obrzydłym (4). ◇ *f N* obrzydła (8). ◇ *G* obrzydł(e)j (5). ◇ *I* obrzydła (2). ◇ *n N* obrzydł(e) (4). ◇ *G* obrzydł(e)go (2). ◇ *A* obrzydł(e) (4). ◇ *L* obrzydłym (1). ◇ *pl N m pers* obrzydli (1). *subst* obrzydł(e) (6). ◇ *G* obrzydłych (3). ◇ *A* *subst* obrzydł(e) (6). ◇ *I m* obrzydł(e)mi (3) *RejPos* (2), *RejZwierc*; obrzydłymi, obrzydł(e)jszymi (3) *CzechRozm*, *NiemObr*, *WujNT*. *f* obrzydł(e)mi (1).

Sł stp, *Cn brak*, *Linde XVI i XVIII w.*

Budzący odrazę, niechęć; abominabilis, odibilis PolAnt; abominandus Vulg, Modrz (60) :

a. *Odrażający moralnie, wywołujący pogardę, potępienie; występny, niegodziwy (59) :* Służyli fprośnym białwánom z drzewá vrzezánym/ Przyśfli w froye á obrzydłe zgorśfenye przed Pánem *LubPs* Y3v, R3v *marg; BibRadz* I 108d *marg*, 2.*Mach* 4/38; *RejAp* 102v; iáko fą niektorzy ták przemierzli [...] á závdy przyczynę naydą/ o co fie fkárzyć ná przyiacielá. Co iáko obrzydła rzecz iest/ káždy to baczy. *GórnDworz* M3, Ee, Mm6v; *RejPos* 79; A wždybyś dármo nie liczył zegáru/ y zdaćiby fie dłuźszy dzień/ y dłuźszy żywot/ niżli w onym obrzydłym próżnowániu twoim. *RejZwierc* 160v, 96, 173v, 194; Kto fie báwi słowy mnogimi będzie obrzydłym/ á kto sobie fwobodę przywłaźcza przychodzi w nienawiść. *BudBib Eccli* 20/8, *Iob* 15/16; *CzechRozm* 14v, 157; *CzechEp* 358; á fchadzamy fie/ nie ku zabobonom/ áni ná obrzydłe białwochwáltwo/ ále ná prawdziwą chwałę imienia Páńskiego *NiemObr* 23, 163; [o *Kreteńczykach*] Wyznawáiąc iż Bogá znáią: lecz fie vczyнкámi zápieráią/ będąc obrzydłymi y niepoślufznymi/ á do káždego vczynku dobrego niepoślobnemi. *WujNT Tit* 1/16.

obrzydły u kogo (2): BibRadz Deut 18/12; A na żádny pińmá froyey nie wołáią iáko ná ten obrzydły y u Bogá y u ludzi grzech [pychę]. *RejZwierc* 53v.

obrzydły komu (10): BibRadz Prov 15/8, 9, 20/23; Dziści pożyczý/ á iutro fie będzie vpominał/ á tákowyc iest obrzydły y Bogu y ludziám. *BudBib Eccli* 20/16; *ModrzBaz* 33; *WerGośc* 212 [2 r.], 236; *Phil* Q2; Wízák mu y ci wielekroć obrzydli bywáią/ Którzy równo boleiąc płákác pomagáią. *GórnTroas* 60.

obrzydły przed kim, przed czym (4): LubPs V5 *marg; BibRadz* I 303d *marg*; Lud then iż był złego fumnienia/ á oprócz boiáźni Bożey/ tedy wśytki iego ofiáry były obrzydłe/ a iáko plugáłthwo fprośne przed oczymá iego *BibRadz* I 381b *marg; CzechRozm* 163.

W połączeniach szeregowych (2): BibRadz II 141b *marg*; Abowiem pátrż kto fie iuż w táki obrzydły/ niewolny/ nieucćiwy/ á zábáwiony żywot wda/ iesliże ślufźnie dobrze poštánowionym człowiekiem zwác go może. *RejZwierc* 105; *OrzJan* 22.

W przeciwstawieniach: »obrzydły ... poczciwy, wdzięczny; być obrzydłym ... podobać się« (3): Iáka iest obrzydła chwałá białwánow przed obliczym Bożym/ á iáko wdzyęcźna ferdecźna chwałá Pánu Bogu. *LubPs* V5 *marg*; Ofiárá niepoboźnych iest obrzydła Pánu [*abominatio Domini*]/ á modlitwá fprawiedliwych podoba fie iemu [*voluntas eius*]. *BibRadz Prov* 15/8; *GórnDworz* Mm2v.

W charakterystycznych połączeniach: obrzydłe(-y, -a) bałwochwalstwo, bogi, burzki, chwała, człowiek, duma, gnuśność, grzech (2), kupiectwo, mądrość, mężobojca, mowa, nauka, obyczaj, pijaństwo (2), prawo, prożnowanie, rzecz (2), sława, sprawa, sprośność, wszeteczeństwo, występki, zabobon, zbytek (2), zgorzenie, złość (2), żywot.

Wyrażenia: bibl. »obrzydły ołtarz« = o ołtarzu postawionym bogom pogańskim (1): także y ty Ieruzalem obrzydłycheś ołtarzow náftawiáło [posuistis aras confusionis] podług liczby vlic twych/ ołtarzow ku kadzeniu Báálowi. *BibRadz Ier* 11/13.

»obrzydłe spustoszenie« = o ołtarzu Zeusa ustawionym na szczycie świątyni w Jerozolimie (2): A gdy wyrzycie obrzydłe (spustoszenie) [abominationem desolationis] (marg) które ieść przepowiedziáne od Dánielá Proroká [Dan 9/27] (-) [...] tedy ci ktorzy są w Iudkíey ziemi; niech vćiekáią ná gory *WujNT Mar* 13/14, s. 174.

Szeregi: »nieczysty i obrzydły« (1): owfzem byfmy ie [małżeństwa świętych patryjarchów] zá nieczyłte poczytać muřieli/ y zá obrzydłe przed Bogiem. *CzechRozm* 163.

»plugawy, obrzydły« (1): Abowiem to plugáwe Bogu y ludziom pocźciwym obrzydłe pijaństwo/ nie tylko źzkodźi duřzy/ ále też źzkodźi ciáłu y mieřzkowi. *WerGość* 212.

»obrzydły, (a, i) przemierzły (a. obmierzły, a. mierziony)« [szyk 3:2] (5): *BibRadz* II 138b marg; *RejPos* 92; *RejZwierc* 24; Czárownicy Fáraonowi/ [...] wedle bogá nád inřze ludzie/ zacnieyřzymi nie byli. Owfzem obrzydleyřzymi y więcey przemierzłymi. *CzechRozm* 104; Y zgániwřzy nikkzemne y řprořne mowy y diřputácye o Bogu/ [Erazm] gáni też y vkázuie obmierzłe y obrzydłe mowy o Chriřtuřie *CzechEp* 76.

»([nie]) sprořny a (ani, i) obrzydły« [szyk: 5:1] (6): [mówi Judyt Holofernesie] nie popełnił zemną řadney řprořney áni obrzydley złości [in pollutionem et confusionem]. *BibRadz Iudith* 13/19[20], I 381b marg; Philozophowie wieku przeřłęgo/ [...] zawřdy walczyli [...] á s řprořnemi/ á z obrzydłemi wyřtępkami ludzkimi *RejZwierc* 23v; *BudBib Iudith* 13/19[20]; *NiemObr* 159, 165.

»szpetny i obrzydły« (1): A Ták rozwařny człowiek/ obaczywřzy ty řzpetne przypadki/ y ty obrzydłe řzkody s tego ták zářrářowánego vmyřłu řwego. [...] będzieli chciał ty ářfekty á ty řzpetne przymioty/ [...] záwřdy zwyciężyć *RejZwierc* 155v.

»obrzydły a řmierdzący« (1): Nie pomářić też oni wřzetecznicy/ oni Neronowie/ Sárdánápalowie/ Dioniziuřowie/ [...] ále pátrz iáka řlawá ich obrzydła á řmierdząca *RejZwierc* 136v.

a. Nieczysty (o pokarmach zakazanych przez Zakon Mojřeszowy) (3) : ktore [gadzińy] řie włoczą po ziemi/ tych wy ieść nie będzićie/ bo są obrzydłe [non comedetis ea, quia abominatio sunt]. *BibRadz Lev* 11/42.

obrzydły u kogo (1): Wřzelka gádźiná płáźáiąca řie po ziemi/ obrzydła [abominatio est] v was będzićie/ áni ieć będzićie. *BibRadz Lev* 11/41.

Szereg: »obrzydły a nieprzyjemny« (1): A ieřliřby to miano ieść trzećiego dniá/ tedy to obrzydłe á nie przyiemne będzie [prophanum erit non placebit]. *BibRadz Lev* 19/7.

b. Nieprzyjemny, brzydki (1) :

Szereg: »obrzydły a kwařny« (1): gdy řlońce ku źimie řie řkłáńia/ á ziemię zdzieráiącz z niey kwiecie/ liřth/ y trawę/ czyni obrzydłá/ á kwařną *GórnDworz* H6.

Synonimy: **a.** *bezecny, grzeszny, mierziony, nieczysty, nikczemny, obmierzły, ohydny, plugawy, sprosny, wszeteczny, występny*; **b.** *brzydki, szkaradny, szpetny.*

Cf **OBRZYDLIWY**

AS